

Προγράμματα Εκπαίδευσης για τον Πόνο σε Χώρες και Πληθυσμούς Χαμηλού και Μεσαίου Εισοδήματος: Δύο μοντέλα για περαιτέρω Ανάπτυξη δυνατοτήτων

Συγγραφείς:

- Nantthasorn Zinboonyahgoon, MD, Πανεπιστήμιο Mahidol, Ταϊλάνδη¹
- Pramote Euasobhon, MD, Πανεπιστήμιο Mahidol, Ταϊλάνδη¹
- Jocelyn Que, MD, Πανεπιστήμιο Santo Tomas, Φιλιππίνες²

Ο πόνος συνιστά ένα πολυδιάστατο και συχνά υποτιμημένο πρόβλημα δημόσιας υγείας, με σημαντικές επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής και στη λειτουργικότητα των ατόμων παγκοσμίως. Αν και επηρεάζει όλους τους πληθυσμούς ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, εισοδήματος, φυλής, εθνικότητας ή γεωγραφίας, η επίδρασή του δεν κατανέμεται ομοιόμορφα. Ιδιαίτερα στις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος (ΧΧΜΕ), το επιδημιολογικό φορτίο τόσο του οξέος όσο και του χρόνιου πόνου είναι αυξημένο, ενώ οι δυνατότητες παροχής επαρκούς φροντίδας παραμένουν περιορισμένες. Οι δυσκολίες αυτές απορρέουν όχι μόνο από την έλλειψη εξειδικευμένων επαγγελματιών υγείας και πόρων, αλλά και από ανεπαρκή γνώση, στάσεις και πρακτικές σχετικά με τη διαχείριση του πόνου από το υγειονομικό προσωπικό.

Σε αυτό το πλαίσιο, κρίσιμη καθίσταται η ανάπτυξη εκπαιδευτικών παρεμβάσεων προσαρμοσμένων στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες των ΧΧΜΕ. Ενδεικτικά, παρουσιάζονται δύο πρωτοπόρα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν εφαρμοστεί στη Νοτιοανατολική Ασία, τα οποία έχουν σχεδιαστεί με στόχο την ενίσχυση των δεξιοτήτων και της γνώσης των επαγγελματιών υγείας στη διαχείριση του πόνου: το Siriraj Clinical Pain Management Training Center στην Μπανγκόκ της Ταϊλάνδης, που ιδρύθηκε το 1989, και το πρόγραμμα Master in Pain Management του Center for Pain Medicine, στη Σχολή Ιατρικής και Χειρουργικής του Πανεπιστημίου Santo Tomas (UST) στη Μανίλα των Φιλιππίνων, το οποίο λειτουργεί από το 2008.

Αμφότερα τα προγράμματα αξιοποιούν επικαιροποιημένες επιστημονικές γνώσεις, διεπιστημονικές μεθοδολογίες και πολιτισμικά ευαίσθητες προσεγγίσεις, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ανάπτυξη ικανοτήτων σε περιβάλλοντα με περιορισμένους πόρους. Ως εκ τούτου, μπορούν να αποτελέσουν πρότυπα για την προαγωγή της εκπαίδευσης στη διαχείριση του πόνου σε παγκόσμιο επίπεδο.

Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Κλινικής Διαχείρισης Πόνου Siriraj

Το **Siriraj Clinical Pain Management Training Center** αποτελεί ένα εξειδικευμένο διεπιστημονικό κέντρο που παρέχει υπηρεσίες διαχείρισης πόνου σε εσωτερικούς και εξωτερικούς ασθενείς εντός ενός τριτοβάθμιου πανεπιστημιακού νοσοκομείου. Το κέντρο αντιμετωπίζει ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων πόνου, συμπεριλαμβανομένων του σύνθετου οξέος πόνου, του πόνου σχετιζόμενου με καρκίνο, του χρόνιου μυοσκελετικού πόνου και του νευροπαθητικού πόνου. Παράλληλα, λειτουργεί ως ακαδημαϊκός πυλώνας, προσφέροντας ετήσια, εντατική κλινική εκπαίδευση στη διαχείριση πόνου σε ιατρούς από χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος (ΧΧΜΕ) στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Με την υποστήριξη της **International Association for the Study of Pain (IASP)** και της **World Federation of Societies of Anaesthesiologists (WFSA)** από το 2008, το πρόγραμμα έχει εκπαιδεύσει μέχρι σήμερα 35 ιατρούς από ΧΧΜΕ, συμπεριλαμβανομένων χωρών όπως η Μιανμάρ, το Βιετνάμ, το Λάος, η Καμπότζη, η Ινδονησία και το Νεπάλ [4].

Σε αντίθεση με τις πρακτικές που συναντώνται σε χώρες υψηλού εισοδήματος, τα προγράμματα εκπαίδευσης στον πόνο σε ΧΧΜΕ εστιάζουν σε οικονομικά αποδοτικές, χαμηλού κόστους παρεμβάσεις, προσαρμοσμένες στην πραγματικότητα περιορισμένων πόρων. Το πρόγραμμα Siriraj ενσωματώνει βασικές και προηγμένες γνώσεις διαχείρισης πόνου μέσα από τις εξής θεματικές ενότητες:

1.Ολοκληρωμένη κλινική εκπαίδευση και διεπιστημονική προσέγγιση: Οι συμμετέχοντες αποκτούν εμπειρία σε εξειδικευμένες κλινικές χρόνιου πόνου, παρηγορικής φροντίδας, οξέων περιστατικών, ψυχιατρικής και φυσικής αποκατάστασης. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει αξιολόγηση πόνου, φαρμακοθεραπεία και πρακτική εφαρμογή βασικών επεμβατικών τεχνικών.

2.Έρευνα και ακαδημαϊκή συγγραφή: Οι εκπαιδευόμενοι ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά στην έρευνα και να δημοσιεύουν τα αποτελέσματά τους σε ακαδημαϊκά περιοδικά

3.Αξιολόγηση δεξιοτήτων: Η αξιολόγηση των εκπαιδευομένων πραγματοποιείται με ποικίλες μεθόδους, όπως γραπτές και προφορικές εξετάσεις, παρουσίαση περιστατικών και παρατήρηση στην κλινική πράξη με τη χρήση εργαλείων όπως οι Entrustable Professional Activities (EPA) και οι Direct Observation Procedures (DOP).

Επιπλέον, το πρόγραμμα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη **βιωσιμότητα και τη μετάδοση γνώσης**, ενδυναμώνοντας τους εκπαιδευόμενους ώστε να λειτουργούν ως εκπαιδευτές στις τοπικές κοινότητές τους, πολλαπλασιάζοντας τον αντίκτυπο της παρέμβασης. Η βελτιστοποίηση της χρήσης διαθέσιμων πόρων, σε συνδυασμό με κατάλληλες εκπαιδευτικές στρατηγικές, καθιστά τη διαχείριση πόνου εφαρμόσιμη ακόμη και σε περιβάλλοντα με σοβαρούς περιορισμούς.

Ωστόσο, μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που ανακύπτουν στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι τα **γλωσσικά εμπόδια**. Παρά το γεγονός ότι η εκπαίδευση διεξάγεται στα αγγλικά, η περιορισμένη γνώση της αγγλικής από την πλευρά των ασθενών δυσχεραίνει την ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων, όπως η λήψη ιατρικού ιστορικού και η παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης. Σε αυτό το πλαίσιο, εργαλεία όπως το **Google Translate**, παρά

τους περιορισμούς τους, έχουν αποδειχθεί χρήσιμα στην υποστήριξη της επικοινωνίας μεταξύ ιατρών και ασθενών, ειδικά κατά τις επισκέψεις στα εξωτερικά ιατρεία.

Σχολή Ιατρικής και Χειρουργικής UST –Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στη Διαχείριση Πόνου

Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ιατρικής/ Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Επιστήμης στη Διαχείριση Πόνου που προσφέρεται από το Center for Pain Medicine, Σχολή Ιατρικής και Χειρουργικής UST στη Μανίλα, Φιλιππίνες, είναι ένα διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Απευθύνεται σε γιατρούς (Master of Medicine) και επαγγελματίες συναφών κλάδων υγείας (Master of Science), οι οποίοι είναι πολίτες και κάτοικοι της Νοτιοανατολικής Ασίας, της Ινδίας και του Πακιστάν και επιθυμούν να ενισχύσουν τις γνώσεις τους στο πεδίο της Διαχείρισης Πόνου ως κλινικοί ιατροί, εκπαιδευτές και ερευνητές. Αυτό το καινοτόμο πρόγραμμα ξεκίνησε το 2008, με την υποτροφία 2006 IASP Initiative for Improving Pain Education in Developing Countries και τη συμφωνία αδειοδότησης από το Πανεπιστήμιο του Σίδνεϊ. Έχει σχεδιαστεί για να καλύπτει τις εκπαιδευτικές ανάγκες σε ΧΧΜΕ μέσω μιας ευέλικτης, διαδικτυακής προσέγγισης και περιλαμβάνει τα εξής βασικά χαρακτηριστικά:

- 1.**Ολοκληρωμένο, επικαιροποιημένο και τεκμηριωμένο πρόγραμμα σπουδών:** Το εκπαιδευτικό περιεχόμενο είναι πλήρως ευθυγραμμισμένο με το **IASP Curriculum Outline on Pain for Medicine** [5], με δυνατότητα επιλογής κλινικής άσκησης σε κατάλληλα ιδρύματα.
2. **Διεπιστημονική προσέγγιση:** Το πρόγραμμα ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτών και φοιτητών από διαφορετικούς επαγγελματικούς κλάδους, προσεγγίζοντας τον πόνο μέσα από το βιοψυχοκοινωνικό μοντέλο.
- 3.**Ερευνητικός προσανατολισμός:** Στο τέλος του προγράμματος, οι φοιτητές υποχρεούνται να ολοκληρώσουν μια **διπλωματική εργασία (capstone project)**, η οποία εστιάζει σε επίκαιρα ζητήματα ή πρακτικές παρεμβάσεις στο πεδίο της διαχείρισης πόνου.
4. **Συνεχής αξιολόγηση:** Η αξιολόγηση των φοιτητών βασίζεται σε συμμετοχή σε διαδικτυακές συζητήσεις, διαδραστικά κουίζ αυτοαξιολόγησης, προφορικές παρουσιάσεις και εργασίες που βασίζονται σε κλινικά σενάρια.
- 5.**Ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων πληροφορικής:** Ενισχύονται οι ικανότητες χρήσης ψηφιακών εργαλείων και τεχνολογιών, στοιχείο απαραίτητο για την επιτυχή παρακολούθηση και αξιοποίηση της εξ αποστάσεως μάθησης.

Μέχρι σήμερα, έχουν αποφοιτήσει 29 Masters of Medicine (ιατροί) και 6 Masters of Science (2 νοσηλεύτες, 3 οδοντίατροι και 1 χειροπράκτης), 6 κάτοχοι Graduate Diplomas και 7 κάτοχοι Graduate Certificate που υπηρετούν σε ΧΧΜΕ όπως η Μαλαισία, η Ταϊλάνδη, η Ινδονησία, η Ινδία και οι Φιλιππίνες.

Κύρια Αποτελέσματα και Επιτεύγματα Αποφοίτων

Και τα δύο ιδρύματα δεσμεύονται να προάγουν τη διαχείριση πόνου μέσω της εκπαίδευ-

σης, της κατάρτισης και της έρευνας, με σκοπό τη βελτίωση τόσο των παρεχόμενων υπηρεσιών όσο και της ποιότητας ζωής των ασθενών με πόνο στις ΧΜΜΕ. Ωστόσο, ο απόλυτος στόχος αυτών των εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών δεν περιορίζεται απλώς στην εκπαίδευση ιατρών, αλλά στην ανάπτυξη ηγετών και πρωτοπόρων που θα μεταδώσουν τις γνώσεις τους και θα δημιουργήσουν έναν αλυσιδωτό αντίκτυπο στις χώρες τους και πέρα από αυτές. Αυτή η προοπτική, που θέτει στο επίκεντρο την ενίσχυση της ικανότητας των εκπαιδευόμενων να λειτουργούν ως καταλύτες αλλαγής στις κοινότητές τους, ενσωματώνεται στην επιλογή των συμμετεχόντων και ενισχύεται καθ' όλη τη διάρκεια των προγραμμάτων εκπαίδευσης.

Οι απόφοιτοι των προγραμμάτων αυτών έχουν επιδείξει εξαιρετική ικανότητα να υλοποιούν καινοτόμες πρωτοβουλίες που οδηγούν σε σημαντική πρόοδο στη διαχείριση του πόνου μέσα στις κοινότητές τους. Παραδείγματα αυτής της ικανότητας περιλαμβάνουν την εφαρμογή **διεπιστημονικών προσεγγίσεων** στη διαχείριση του πόνου, την **θέσπιση τυποποιημένων πρωτοκόλλων διαχείρισης πόνου**, καθώς και την ανάπτυξη **κοινοτικών προγραμμάτων** που ενισχύουν την εκπαίδευση του ιατρικού προσωπικού, με στόχο τη βελτίωση της φροντίδας σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Επιπλέον, πολλοί απόφοιτοι έχουν συμμετάσχει ενεργά σε εθνικές και διεθνείς δράσεις για την προώθηση της διαχείρισης του πόνου, ξεκινώντας σημαντικά προγράμματα, αυξάνοντας την ενημέρωση γύρω από τον πόνο, βελτιώνοντας την εκπαίδευση των ασθενών μέσω εθνικών μέσων ενημέρωσης ή αναλαμβάνοντας ηγετικούς ρόλους στον τομέα της διαχείρισης του πόνου στις χώρες τους [4]. Μέσω αυτών των προσπαθειών, οι απόφοιτοι έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη της εξειδικευμένης εκπαίδευσης στον πόνο και την ενίσχυση της υποστήριξης των ασθενών σε παγκόσμιο επίπεδο, προωθώντας το έργο τους και ενδυναμώνοντας τις κοινότητες στις οποίες δραστηριοποιούνται [4].

Συμπεράσματα

Το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για τον Πόνο αποτελεί ένα ουσιώδες βήμα προς την αντιμετώπιση των ανισοτήτων στη διαχείριση πόνου σε παγκόσμιο επίπεδο. Ενδυναμώνοντας τους επαγγελματίες υγείας με τις ακαγκαίες γνώσεις και δεξιότητες για την παροχή ποιοτικής και ανθρωποκεντρικής φροντίδας, τα εν λόγω προγράμματα συμβάλλουν όχι μόνο στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου αλλά και στη βιώσιμη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών της Δημόσιας Υγείας.

Βιβλιογραφία

1. Goldberg DS, McGee SJ. Pain as a global public health priority. BMC Public Health. 2011; 11:770.
2. Morriss WW, Roques CJ. Pain management in low- and middle-income countries. BJA Educ. 2018;18(9):265-70.

3. Kopf A, Patel N, editors. Obstacles to pain management in low-resource settings. In: Guide to Pain Management in Low-Resource Settings. International Association for the Study of Pain; 2010. p. 9-12.
4. Zinboonyahgoon N. Siriraj Clinical Pain Management Center's report to IASP 2012-2024. (ανέκδοτη έκθεση)
5. International Association for the Study of Pain. IASP Curriculum Outline on Pain for Medicine. Διαθέσιμο στο: <https://www.iasp-pain.org/education/curricula/iasp-curriculum-outline-on-pain-for-medicine>, ανακτήθηκε στις 12/10/2024

Συνεργασίες Συγγραφέων:

1. Siriraj Clinical Pain Management Training Center, Τμήμα Αναισθησιολογίας, Ιατρική Σχολή Siriraj Hospital, Πανεπιστήμιο Mahidol, Ταϊλάνδη
2. Center for Pain Medicine, Τμήμα Αναισθησιολογίας, Σχολή Ιατρικής και Χειρουργικής, Πανεπιστήμιο Santo Tomas, Φιλιππίνες

Επιμέλεια Φύλλου Πληροφοριών από:

- Roger Goucke FFPMANZCA, MBChB, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αυστραλίας, Περθ, Αυστραλία
- Quyen Van Than, MD, Κλινική Πόνου, Νοσοκομείο 199, Τμήμα Αναισθησιολογίας, Βιετνάμ

Μετάφραση και Επιμέλεια Κειμένου

- Κυριακή Βαγδατλή, MD Διευθύντρια Αναισθησιολόγος ΕΣΥ, υπεύθυνη Ιατρείου Πόνου ΓΝΑ Γ. Γεννηματάς, EFIC Councilor
- Ελένη Χρονά, MD, MSc Διευθύντρια Αναισθησιολόγος ΕΣΥ, υπεύθυνη Ιατρείου Πόνου ΓΝ "Άγιος Παντελεήμων" Πειραιάς, Πρόεδρος ΕΕΑ